IRODALOM

Burton, John K. és Cook, Donovan W. (1987). The Effect of LOGO Programming Instruction on First-Grade Student Locus of Control Orientation. *Computers in the Schools.* Vol. 4/2/.
Clements, D.H. (1986). Effects of LOGO and CAI enviroments on cognition and creativity. *Journal of Educational Psychology,* 78, 309-318.
Gorman, H. és Bourne, L.E. Jr. (1983). Learning to think by learning LOGO: Rule learning in third-grade computer programmers. *Bulletin of the Psychonomic Society,* 21, 165-167.
Papert, S. (1980). Mindstorms: Children, computers, and powerful ideas. New York: Basic Books.

TUSKA ÁGNES

Önkormányzatnak nevezték a dolgot...

Hagyományosan önkormányzatnak, újabban tanulói- vagy diákönkormányzatnak nevezi a szakirodalom azt a szervezet-, és tevékenységbokrot, melyre a tanulók "gazdai" aktivitása jellemző az iskolában.

Az ún. "szocialista iskola" voltaképpen kezdetei óta használta-használja a fogalmat, vannak-voltak jellegzetes vidékek és korszakok, amikor a fogalom használatában visszafogott, máskor pedig különösen előtérbe került. Például a 70-es évtized elejei reformmozgásoknak kifejezetetten kulcsszava volt: az iskola demokratizálásáért fellépők szeretettel használták.

A szóhasználatból -(bár a self gouvernement terminus nem ismeretlen a nyugati szakirodalomban s gyakorlatban sem) irgalmatlan zavar keletkezett, mint ahogy sok más magas értéktartalmú fogalom került zavaros szövegkörnyezetbe ebben az időben. Ráadásul a fogalom politikai és pedagógiai értéktartománya is keveredett, ez további bonyodalmakat okozott. Csak a legtipikusabb példát. Önkormányzatnak nevezték a dolgot, miközben arra használták, hogy a tanári kar (jó vagy nem jó, hasznos vagy nem hasznos) döntéseit közvetítse a gyerekek, tanulók illetve tanulócsoportok közé. Lényegében így működött a legtisztességesebb, leghumánusabb intézményekben is, hiszen az érvényes jogi szabályozás szerint maga az iskola sem volt önkormányzó szervezet. Tovább fokozta az értelmezési zavart, hogy egy némiképpen dogmatikus elmélet azt sulykolták, hogy "minél fejlettebb az önkormányzat, annál önállóbb", hogy a "tanári irányításnak a fejlettség bizonyos fokán vissza kell vonulnia". (Most csak zárójelben említsük meg, hogy ez az utóbbi tétel mindig jó ürügyül szolgált a "visszavonulás" elodázására, hiszen az a "bizonyos fok" sohasem érkezett el.) A két idézett mondat formális logikai szempontból igaz is, egy szervezet kiterjeszkedő autonómiáját jelöli.

Ám az iskola nem így működött. Tudomásul kell venni, hogy a legjobb (leggyerekközpontúbb, legpedagogizáltabb, leghumánusabb stb.) "önkormányzatok" esetében a felnőtt-gyerek (tanár-diák) dialógus vált sikeresebbé. Valójában az fejeződött ki, hogy az iskola működésében érdekelt két fél, bizonyos kérdésekben eredményesen jut el a dialógusig, egymás érdekeinek érvényesülése mellett "irányítódik" az iskola, vagyis a tanulói önkormányzatok fejlődésének a csúcsa valójában egy "közös kormányzati" konstrukció volt, egy alkotmányosan irányított iskola.

A fogalom használatát tovább bonyolította a rendszerváltás néhány eseménye illetve ideológiája. Az iskolai szervezet pluralizálódásában valóban – már a 80-as évek elejétől – megjelentek olyan szervezetek, alszervezetek amelyek (még az iskolához való viszonyuk meghatározásában is) autonómok, értsd önkormányzók voltak (azaz az iskola adminisztratív irányítása automatikusan nem irányíthatta őket). Az Iskolaszövetkezet, a DSK volt az első áttörés, majd művelődési egyesületek jelentek meg. Vagyis önkormányzatok, pontosabban önkormányzó szervezetek éltek az iskolában (ezúttal függetlenül attól, hogy e szervezetek önirányításában a gyermeki összetevő mennyire érvényesülhetett). A minőségi ugrást végülis az úttörőcsapat új státus quo-ja hozta meg, mely helyzetben nem volt – immár formálisan sem – az iskolai önkormányzat letéteményesének tekinthető (ismétlem függetlenül attól, hogy az úttörőcsapatot gyerektagjai "önkormányozták-e" vagy sem).

A politikai rendszerváltás első hullámában (a "modellváltás" reformmozgalmában megjelent az önkormányzó iskola teóriája. Azonban itt az önkormányzás alanya elsősorban a nevelőtestület volt, a "szakmai autonómia" megvalósítója. E logikában ugyan a "társadalmi részvétel" megjelent, de meglehetősen diszkréten a tanulókra vonatkozóan, s általában is.

A valóságos rendszerváltás ugyancsak új alanyt adott az "önkormányzatnak". A település állampolgárainak helyi politikáját nevezi önkormányzatnak. Az "önkormányzat iskolája" ebben a

felfogásban a település polgárainak megelégedésére működő iskola. Ez a logika végképp háttérbe szorítja az iskola falain belül lejátszódó alkufolyamatokat, a tanár-diák dialógust (a főszereplők dialógusát).

A kérdés megoldásához ezúttal is hozzájárulna, ha a jelenséget magát pontosan, összemoshatatlanul és eltagadhatatlanul kifejező fogalommal neveznénk meg. Kínálkozó megoldások: "közös kormányzat" avagy az "iskola közös kormányzása". Ez a fogalom nyilvánvalóan egy egyértelműbb, alternatív (bár az érvényes legitimitásban jól megférő) pedagógia használati fogalma.

Az fejeződik ki benne, hogy az adott iskola irányítási-működtetési kérdéseiben az iskola pedagógusai és tanulói alkotmányosan körülírt közös szervezetben dönt azokról a kérdésekről, melyeket saját szabályaiban e fórum kompetenciájában tartozónak nyilvánít.

A "tanulói részvétel" (participation) fogalma nem ismeretlen a politológiai és pedagógiai irodalomban, azt fejezi ki, hogy az intézmény szervezetten biztosít lehetőséget arra, hogy a tanulói érdekek és a tanulói felelősségvállalás (mindkét dolog egyformán fontos!) módszeresen érvényesüljön az iskola működtetésében. A "tanulói részvétel" módjait nyilván az iskola "alkotmánya" szabályozza. Elképzelhető olyan megoldás, melyben ez "tanár-diák fórum", másutt az "iskolaszék", "iskolabizottság" fogad magába megfelelő számú diákképviselőt. A fogalomban kifejeződik az, hogy nem egyszerűen tanulók érdekképviseletéről van szó (ezt olykor felnőtt is képviselheti), hanem egyenesen a tanulók által képviselt tanulói érdekképviseletről.

A "tanulói érdekképviselet" vagy "tanulói érdekérvényesítés"vagy "tanulói érdekvédelem" illetve tanulói érdekképviselet (érvényesítés stb) szervezete fogalomban kifejeződik az, hogy a fogalom használata során az egyik fél - jelesen a tanulók és egyedek és csoportok – érdekeit (is) képviselni kell a működőképes iskola fenntartása során. Ez az az összetevő, melyről a magyar iskola megannyi megjelenési módjában szívesen megfeledkeztek, megfeledkeznek. Nem fejeződik ki ugyanekkor a fogalomban a "kormányzati felelősség" gondolata, mely valamennyi diákönkormányzati felfogásban, mint pedagógiai elem hangsúlyosan mindig jelen volt.

Álláspontunk világos: a "diákönkormányzat" semmiképpen ne válhasson "kápórendszerré" (mint már annyiszor de ne váljon pusztán "néptribunusi" követelődzéssé sem még akkor sem, ha ezen eltolódásnak kisebb a konkrét veszélye.

A "tanár-diák dialógus fóruma", "tanár-diák" fórum fogalomban az iskola két jellegzetes érdekcsoportjának együttműködési kényszere, alkuhelyzete jelenik meg. Kifejezésre jut, hogy az iskola belső dolgaiban mégiscsak ők a kompetensek, s – ezzel összefüggésben – kimarad e fogalomból az iskola körüli egyéb szerepjátszók, döntéshozók vitájába való tanulói beleszólás gondolata.

A különböző fogalmak nyilvánvalóan különböző pedagógiai felfogást takarnak. Mindegyik felfogás törvényesnek mondható a mai szabályok mellett. Valószínű, hogy a sokszínűséget fenntartó terminológiára van szükség. Hozzá kell számítani még azt a körülményt is, hogy a 6-14 éves iskolások "részvétele", "érdekérvényesítése", "közös kormányzása" stb. elengedhetetlen eleme az iskola működésének, mindazonáltal mégiscsak vannak az életkor korlátaiból adódó specifikumaik, melynek megjelenítését ki kell fejezni.

Fentiek nem érintik azt az iskolafelfogást sem, mely szerint az iskolai szervezet maga gyűjtőfogalom. Az önkormányzásban és autonómiában különböző fokon előrehaladott (és előrehaladó – vagy éppen visszahanyatló) alszervezetek jól-rosszul szabályozott együttesét jelenti ma az iskola. A fogalomhasználatban e tényt is érdemes kifejezésre juttatni.

TRENCSÉNYI LÁSZLÓ

Iskolaszövetkezet az Ormánság szélén

Diósviszló 850 főt számláló kisközség az Ormánság szélén, Dél-Baranyában. Iskolánknak 126 tanulója van, akik Márfáról és Rádfalváról járnak be. 1981 decemberében alakult meg az iskolaszövetkezet a Siklósi "Tenkesalja" ÁFÉSZ támogatásával. Ha akkor nem ismerkedünk meg a mozgalommal, ma iskolánk belső élete – nevelésen és oktatáson kívül – igen szegényes lenne. Bizonyos mértékig a visszarendeződés korát éljük, hiszen sorra szűnnek meg az ifjúsági szervezetek, beleértve az iskolaszövetkezeteket is. A mi iskolaszövetkezetünknek múltjából adódóan biztos jövője van.

Az iskolaszövetkezeti mozgalom kétségtelenül hozzájárul az életre való előkészülethez, a levékeny életre neveléshez. Csökkenti a szakadékot a felnőttek és a gyerekek társadalma